

Το κρυμμένο Βερολίνο σήμερα, με ορθάνοικτες τις πληγές και τις ενοχές του παρελθόντος, εμπνέει την Αντζη Σαλταμπάση στο «Μπερλίν» της (εκδ. Πόλις).

Οι πόλεις, ηρωίδες των βιβλίων

«Ταξίδι» στην Αθήνα των '90s και '80s, στο Βερολίνο του σήμερα, στην Ξάνθη του χθες

Του ΔΗΜΗΤΡΗ ΑΘΗΝΑΚΗ

Τι είναι η πατρίδα μου; Μην είναι οι κάμποι; Μην είναι τ' άσπαρτα ψηλά βουνά; Οι στίχοι του Ιωάννη Πολέμη συνοδεύουν αυτόματως κάθε σχετική αναρώτηση περί Ελλάδας και πατρίδας, σαν να έχουν καταγραφεί στο συλλογικό φανταστικό του Έλληνα. Ομως το δεύτερο μισό του 20ού αιώνα και ο 21ος μέχρι στιγμής, τουλάχιστον στην πεζογραφία που μας αφορά εν προκειμένω, έχει ξεχωριστά παραδείγματα μετατόπισης του θεματικού ενδιαφέροντος στην πόλη, στο άστυ. Δημήτρης Χατζής, Κώστας Ταχτοής, Μένης Κουμανταρέας, Μάρω Δούκα είναι μόνον ελάχιστοι από τους συγγραφείς που έχουν καταγράψει το αστικό τοπίο ως κύριο πρωταγωνιστή των έργων τους, ως ένα σιωπηλό ήρωα, που μιλάει μέσα από τις μεταβολές που επιφέρει στον βίο και την πολιτεία των ανθρώπων ηρώων.

Στην ίδια παράδοση εντάσσονται τέσσερα πεζά κείμενα που εκδόθηκαν εντός του 2017: η «Καινούργια πόλη» του Θεόδωρου Γρηγοριάδη (εκδ. Πατάκη), οι «Τέσσερις μαρτυρίες για την εκταφή του ποταμού Ερρινού» της Αντζέλας Δημητρακάκη (εκδ. Εστία), το «Μπερλίν» της Αντζης Σαλταμπάση (εκδ. Πόλις) και το «Οστινάτο» της Μαρίας Ευαγγέλου (εκδ. Πατάκη). Στην αρχική ερώτηση «τι είναι η πατρίδα μου;», οι τέσσερις συγγραφείς απαντούν,

εκόντες άκοντες: οι προσδοκίες και οι μνήμες μας, οι φλογερές επιθυμίες μας, που με τα χρόνια μπορεί να ξεθυμαίνουν, όπως αργοσβήνει η νοσταλγία από τη μανία της πραγματικότητας. «Μεγάλες προσδοκίες, μικρές πραγματικότητες», έλεγε ο Μαρκ Τουβέν...

Λαμπερή δεκαετία

Δεν είναι η πρώτη φορά που ο Θεόδωρος Γρηγοριάδης βγάζει στο προσκήνιο το αστικό τοπίο: το είχε κάνει με τη μεταπολιτευτική Θεσσαλονίκη στο «Παρτάλι», αλλά και στους «Χάρτες», όπου μιλούσε, μεταξύ άλλων, για δυστοπίες και ουτοπίες. Στην «Καινούργια πόλη», ο συγγραφέας χειρουργεί την Αθήνα του '90, όπως τη βιώνει ο επαρχιώτης Μανόλης με τη μητέρα του Μαργαρίτα. Είναι μια πόλη που εκρήγνυται από τη δίψα των κατοίκων της να γίνουν «Ευρωπαίοι», να ρουφήξουν τις δυνατότητες που δίνουν το χρήμα, η λάμψη, η επιφάνεια. Η Αθήνα, και μαζί της οι δύο ήρωες, χτίζεται με την αισθητική της κλιδής και γκρεμίζεται με το κατά τόνους εισαγόμενο lifestyle, που τελικώς δεν ανταποκρίνεται στις προσδοκίες όσων επένδυσαν σε αυτήν. Στην «Καινούργια πόλη» του Γρηγοριάδη η πόλη πνίγει όσους δεν θέλουν να ακολουθήσουν τη μεγάλη της «φυγή προς τα εμπρός», όσους αδυνατούν να συγχρονιστούν με τον κατακλυσμιαίο ρυθμό του «εκσυγχρονισμού» της. Η Αθήνα

Τέσσερις σύγχρονες αφηγήσεις επικεντρωμένες στις μεταβολές του αστικού σώματος και των μύθων του.

γίνεται βωμός στον οποίον λατρεύεται το αστικό παρελθόν και θυσιάζεται το αστικό μέλλον. Ο Θεόδωρος Γρηγοριάδης αναδεικνύει την πόλη ως αρένα, για όσους θέλουν ν' αρπάξουν τον ταύρο απ' τα κέρατα, και ως καταφύγιο, για όσους πληγώθηκαν από τον ίδιο ταύρο.

Τα αθηναϊκά '80s

Μία δεκαετία πίσω, στα '80s, τοποθετεί η Αντζέλα Δημητρακάκη της Αθηναίες ηρωίδες της στις «Τέσσερις μαρτυρίες για την εκταφή του ποταμού Ερρινού». Η Ιωάννα, η Σοφία, η

Κατερίνα και η Ραχήλ είναι έφηβες που караδοκούν το μέλλον να καταφτάσει, ενώ, στο μεταξύ, ονειρεύονται πάνω σε ταράτσες μιας πρωτεύουσας κατάφορτης υποσχέσεις σοσιαλιστικού παραδείσου, στα σκοτεινά στενά της, στα οποία άλλοι καταφεύγουν και τα οποία άλλοι αποφεύγουν, στο σχολείο ακόμα ακόμα, με το μάθημα της Ιστορίας. Και στη νουβέλα της Δημητρακάκη εμφανίζεται το τρίπτυχο παρελθόν - παρόν - μέλλον της πόλης. Πιστή στη συνύπαρξη των αφηγηματικών ειδών, η συγγραφέας χωρίζει τις «Τέσσερις μαρτυρίες» σε αντίστοιχα είδη: Γράμμα #1, Προφορική μαρτυρία #1, Προφορική μαρτυρία #2, Γράμμα #2. Ο Ερρινός μεταφέρει στα νερά του τα όνειρα για μια Αθήνα με τον δικό της Σηκουάνα, όπου στις όχθες του θα δημιουργηθούν αστικές οάσεις. Οι τέσσερις ηρωίδες παλεύουν με τους μύθους, με τις πραγματικότητες, συγκρούονται και πολεμούν. Πώς αλλιώς, αφού οι «τέσσερις» ακούν τον Ian Curtis των Joy Division.

Βερολίνο με μίαν ανάσα

Αλλαγή χώρας. Το «Μπερλίν», πρώτο βιβλίο για την Αντζη Σαλταμπάση, είναι μία «υποκειμενική αλλά όχι προσωπική» καταγραφή μιας ευρωπαϊκής πρωτεύουσας που παλεύει με την ενοχή για την πρόκληση του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και με τον φόβο για την ήττα. Το Βε-

ρολίνο της Σαλταμπάση είναι ο ομφαλός του κόσμου, η πόλη όπου συνυπάρχουν το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον - όχι, ασφαλώς, διά της «αρχαιολογικού» ενδιαφέροντος κληρονομιάς. Η Ιστορία που γράφτηκε, γράφεται και θα γραφτεί συμβαίνει ταυτόχρονα σε όλες τις εκδόσεις. «Eine gute Geschichte zu schreiben», λένε οι Γερμανοί («ας γράψουμε ωραία Ιστορία», σε ελεύθερη μετάφραση) και η Αντζη Σαλταμπάση το κατάφερε.

Η «λούπα» της Ξάνθης

Η Μαριάννα Ευαγγέλου, με το «Οστινάτο» (η μουσική επάνοδος, η «λούπα» δηλαδή, ενός μοτίβου σε μία σύνθεση), κλείνει εντός παρενθέσεως τα χρόνια από το 1940-1974 και βάζει τους ήρωές της να μεταβαίνουν στην προπολεμική και αμέσως στη μεταδικτατορική ελληνική επαρχία. Η Ξάνθη λειτουργεί ως η τρίτη ηρωίδα, μετά τον συνταξιούχο δάσκαλο μουσικής Μάριο και τη σαραντάρα Ανα. Η συγγραφέας, με μίαν ανάσα θα έλεγε κανείς, μετατρέπει το πρώτο της βιβλίο σε καζάνι όπου βράζουν οι δύο εποχές του ίδιου τόπου - η Ξάνθη της Ευαγγέλου «μιλάει» για τα σώψυκά της: την πολυπολιτισμικότητά της, την επάνοδο -ίσως σε μορφή «λούπας»- της προσωπικής μνήμης στο παρόν μιας πόλης σαν «ένα ποτάμι που μετά από αμέτρητους μαιανδρισμούς ξαναγυρνά στην πηγή του».

